

Psychoaktivní látky a závislostní chování u vysokoškoláků

Prevalence, vzorce užívání, rizika a možnosti intervence

obsah

- 1 ÚVOD**
- 2 UŽÍVÁNÍ ALKOHOLU U STUDENTŮ VYSOKÝCH ŠKOL**
 - 2/1 Alkohol v zahraničí**
 - 2/2 Alkohol v České republice**
- 3 UŽÍVÁNÍ TABÁKU U STUDENTŮ VYSOKÝCH ŠKOL**
 - 3/1 Tabák v zahraničí**
 - 3/2 Tabák v České republice**
- 4 UŽÍVÁNÍ NELEGÁLNÍCH PSYCHOAKTIVNÍCH LÁTEK U STUDENTŮ VYSOKÝCH ŠKOL**
 - 4/1 Nelegální psychoaktivní látky v zahraničí**
 - 4/2 Nelegální psychoaktivní látky v České republice**
- 5 INFORMAČNÍ TECHNOLOGIE A PATOLOGICKÉ HRÁČSTVÍ U STUDENTŮ VYSOKÝCH ŠKOL**
 - 5/1 Informační technologie a patologické hráčství v zahraničí**
 - 5/2 Informační technologie a patologické hráčství v České republice**
- 6 MOŽNOSTI INTERVENCE**
 - 6/1 Individuální přístup**
 - 6/2 Zaměření na populaci studentů**
 - 6/3 Prostředí univerzity a okolí**

ČERVENEC - SRPEN 2009

1 ÚVOD

Studium na vysoké škole nejčastěji spadá do věkového období 18–25 let. Právě tento věk bývá J. J. Arnettem označován za specifické vývojové období (Emerging Adulthood), které je kvalitativně odlišné od adolescence a rané dospělosti. Je pro něj charakteristické experimentování a zkoumání vlastní identity, a to zejména v oblasti zaměstnání a partnerských vztahů. Je to také období velkých změn a nestability, které s sebou zároveň nese i nekonečné množství možností. Jedinci v něm často procházejí změnami, jakými jsou například časté stěhování, střídání zaměstnání či navazování nových mezilidských vztahů (Arnett, 2000; Arnett, 2005).

Výzkumy prevalence užívání psychoaktivních látek ukazují, že právě pro období přechodu mezi adolescencí a dospělostí je charakteristická vyšší prevalence užívání psychoaktivních látek a rizikového chování (SAMHSA, 2007). Užívání psychoaktivních látek je zde spojeno se zkoumáním vlastní identity a touhou po nových poznacích. Mladí lidé obvykle žijí sami a nejsou pod dohledem rodičů, jak tomu často bývá v adolescenci, ale zároveň ještě nepřijímají sociální kontrolu, jako je tomu v rané dospělosti. Mají vyšší hladinu optimismu, což mimo jiné vede k tomu, že si neuvědomují negativní následky vlastního chování. Právě experimentování s psychoaktivními látkami je nedílnou součástí tohoto období před nalezením vhodného

zaměstnání a založením rodiny. Vzhledem ke skutečnosti, že v tomto období je experimentování s psychoaktivními látkami tolerované, lze velmi obtížně odlišit jedince, pro které je přechodnou záležitostí, od těch, kteří ve škodlivém užívání budou pokračovat i po přechodu do dospělosti (Arnett, 2000; Arnett, 2005).

Z výše uvedených důvodů je tématu užívání psychoaktivních látek, závislosti na informačních technologiích a patologickému hráčství v tomto vývojovém období věnována pozornost v podobě celé řady výzkumných studií. Dalším důvodem je i skutečnost, že studenti vysokých škol (dále jen VŠ) jsou snadno dostupným výzkumným vzorkem.

UŽÍVÁNÍ ALKOHOLU U STUDENTŮ VYSOKÝCH ŠKOL

2/1 Alkohol v zahraničí

Nejvíce studií mapujících užívání alkoholu bylo realizováno v USA, kde je problémové užívání alkoholu vnímáno jako velmi alarmující z hlediska jeho vlivu na zdraví populace vysokoškolských studentů (Bronin & Wright, 2005; Marlatt & Witkiewitz, 2002; Wechsler et al. 1995). Výsledky studií zaměřených na užívání alkoholu u studentů VŠ se shodují na tom, že prevalence užívání alkoholu a problémů spojených s jeho užíváním je u VŠ studentů vyšší než ve stejné věkové kategorii nestudentů (Cronin & Wright, 2005; Marlatt & Witkiewitz, 2002; Wechsler et al. 1995). V populaci VŠ studentů je alkohol nejužívanější psychoaktivní látkou a jeho konzumace je v porovnání s ostatními psychoaktivními látkami nejvíce spojena s problémy (Jones et al. 2001; Liu, 2005). Studenti se škodlivým užíváním alkoholu také mnohem častěji užívají i nelegální psychoaktivní látky (Jones et al., 2001). Zhruba 84 % studentů v USA udává zkušenost s konzumací alkoholu (Liu, 2005). Jak potvrzuje řada zahraničních studií,

typickým vzorcem konzumace alkoholu v populaci VŠ studentů je pití nadměrných dávek alkoholu při jedné konzumní epizodě, označované v zahraniční literatuře jako binge drinking (Sheffield et al., 2005; Jones et al., 2001). Podle americké studie Harvard School of Public Health's College Alcohol Study (CAS), provedené v letech 1993, 1997, 1999 a 2001, užívá alkohol tímto způsobem 40–45 % vysokoškolských studentů (Wechsler et al., 2002; O'Malley & Johnston, 2002). Podobné výsledky přináší i studie v evropských zemích. Ve Švédsku 51 % žen a 71 % mužů uvedlo škodlivé užívání alkoholu (Bendtsen et al., 2006). V Německé studii referovalo zhruba 52 % studentů alespoň o jedné epizodě binge drinking za poslední dva týdny (Keller et al., 2007).

U mužů se tento vzorec konzumace alkoholu vyskytuje významně častěji než u žen (Jackson et al., 2005). Jeho častější výskyt byl zjištěn zejména u studentů, kteří byli členy nějakého studentského spolku či studentské spolky navštěvovali (Caron, Moskey & Hovey, 2004; Cashin, McCabe et al., 2005; Presley et al., 2002). Výsledky některých studií naznačují, že nadměrné pití alkoholu v průběhu studia je u mnohých osob spíše pokračováním či vystupňováním vzorců užívání vytvořených již dříve (Baer et al., 1995; Schulenberg & Maggs, 2000; Wechsler et al., 1994; Wechsler et al., 1995). Hingson et al. (2003) současně poukazují na významnou roli věku první intoxikace. Znaky závislosti na alkoholu a nadměrná konzumace se významně častěji vyskytovaly právě u studentů, kteří udali první opilost v období do 19 let věku. Tito studenti také častěji referovali o řízení pod vlivem alkoholu, spolujždě s řidičem pod vlivem alkoholu/opilým řidičem a zranění v důsledku předchozí konzumace alkoholu vyžadující lékařské ošetření. Greenbaum et al. (2005) zjistili, že míra konzumace alkoholu mezi studenty se v průběhu akademického roku podstatně liší, a to zejména s ohledem na školní požadavky a prázdniny. Uvedená studie je výjimečná tím, že autoři sledovali konzumaci alkoholu jednotlivých studentů s týdenní frekvencí po dobu celého akademického roku. Výsledky ukazují zvýšenou konzumaci alkoholu zejména v období Dne děkuvzdání, vánočních svátků,

Škodlivé užívání alkoholu

Škodlivé užívání alkoholu je spojeno u VŠ populace s mnoha negativními následky. Mezi nejzávažnější a nejčastěji uváděné patří (Jones et al., 2001; Martens, et al., 2005; Gill, 2001):

- řízení vozidla pod vlivem alkoholu,
- úrazy,
- násilné chování jako napadení, rvačky, zničení majetku,
- rizikové sexuální chování jako je například náhodný a nechráněný sex nebo střídání partnerů,
- násilná trestná činnost,
- sebevražedné jednání,
- bolesti hlavy, nevolnost, otravy alkoholem,
- zameškané vyučovací hodiny, zhoršené školní výsledky, předčasné ukončení studia.

Nového roku a jarních prázdnin, ale také v období bezprostředně poté, kdy se studenti ubytovali na kolejích.

Mezi hlavní motivačními faktory škodlivého užívání alkoholu jsou nejčastěji zařazovány zvýšení sebeúcty (self-esteem) a sociability, zmírnění napětí a stresu (Saltz & Elandt, 1986). Další významnou roli v souvislosti s nadměrnou konzumací alkoholu mezi studenty hrají vnímané sociální normy. Mnozí studenti jsou přesvědčeni, že ostatní studenti konzumují alkohol ve větší míře a současně jsou daleko tolerantnější vůči konzumaci alkoholu, než je tomu ve skutečnosti (Jackson et al., 2005). Názor, že „každý přece pije“ a že pítí je akceptovatelné, je podle Jacksona et al. (2005) jeden z nejsilnějších korelátů konzumace alkoholu v dané cílové skupině. Tento předpoklad potvrzuje i řada výzkumů, podle kterých studenti často nadhodnocují rozsah užívání alkoholu a jiných psychotropních látek mezi svými vrstevníky (Haines, 2000; Perkins et al., 1999).

2/2 Alkohol v České republice

Alkohol je i v České republice (ČR) psychoaktivní látkou, se kterou mají studenti největší zkušenosti. Jejich drtivá většina (95 a více procent) přiznává zkušenost s alkoholem. Alkohol je v této populaci zároveň nejčastěji aktuálně konzumovanou psychoaktivní látkou. Abstinentsů je výrazná menšina – podle fakulty a pohlaví od 0 % do maximálně 15 %, s průměrem kolem 5 % (Kachlík & Šimůnek, 1998; Syrovcová et al., 2001; Kavalírová & Višňovský, 2005; Trojáčková 2007), což je o něco méně než v obecné populaci, kde je ve věkové kategorii 18–24 let mezi muži 10 % abstinentsů a mezi ženami 7 % (ÚZIS, 2006). Příležitostná konzumace alkoholu v nízkých dávkách je v naší společnosti přinejmenším tolerována a nese s sebou jen malé nebo žádné negativní následky, proto bylo většinou výzkumů sledováno především rizikové chování ve vztahu k alkoholu. Výsledky jsou ale jen obtížně porovnatelné navzájem, neboť ve většině studií jsou užívány rozdílné definice rizikového

pítí, rozdílné měření konzumace alkoholu a vzorky sledovaných populací mají odlišnou strukturu podle věku i pohlaví. Tabulka 1 znázorňuje prevalenci rizikového chování ve vztahu k alkoholu mezi 904 vysokoškoláky z 5 pražských univerzit a VŠ, a to celkově a dále podle pohlaví a pokročilosti studia (Csémy et al., 2004). Rozdíly mezi pohlavími jsou výrazné a týkají se všech typů sledovaného chování, rizikově se chová více studentů–mužů, rozdíly mezi nižšími a vyššími ročníky nejsou významné. Pravidelné pítí, tj. 1krát týdně nebo častěji, vykazuje více než polovina respondentů. Nadměrné dávky (pítí dávky ekvivalentní 100 ml nebo více čistého alkoholu) častěji než 3krát za poslední měsíc konzumuje více než desetina souboru, u mužů je to více než pětina, zatímco u žen necelá 4 %. Opilost více než 3krát za poslední rok přiznávají dvě pětiny studentů–mužů a necelá pětina studentek–žen. Poslední řádek tabulky ukazuje podíl respondentů, kteří dosahují ve screeningovém dotazníku CAGE¹ dvou a více bodů. Skóre 2 a vyšší je interpretován jako klinicky signifikantní ukazatel problémového pítí. Podle zjištěných výsledků se zdá, že mezi pražskými studenty pije problémově přibližně třetina mužů a pětina žen. Alespoň jednu opilost za celý život ze 116 studentů zdravotně-sociální a pedagogické fakulty Jihočeské Univerzity v Českých Budějovicích přiznávají čtyři pětiny respondentů (82 %), za poslední rok více než polovina (54 %) a za poslední měsíc čtvrtina (Zášková, 2004). Tato data odpovídají i zjištěním z dotazníkového šetření mezi 253 studenty Farmaceutické fakulty UK v Hradci Králové. V posledním měsíci se opila necelá čtvrtina z nich (24,5 %), přitom 9 % vícekrát (Syrovcová et al., 2001). Oba naposledy zmíněné výzkumy jsou ale zatíženy tím, že přibližně 80 % respondentů tvoří ženy, takže celkový podíl „opilců“ je pravděpodobně podhodnocen. Trojáčková (2007) srovnává na vzorku 3 484 posluchačů z 13 českých a moravských VŠ jednotlivé fakulty. Rizikové pítí, tj. alespoň dvě nebo tři epizody opilosti v průběhu jednoho měsíce, se vyskytuje častěji na fakultách, kde je vyšší zastoupení mužů. Zatímco průměrně se vícekrát do měsíce opije 14,1 % respondentů, na Vysoké škole Škoda Auto a 3. lékařské fakultě Univerzity Karlovy v Praze je to kolem třetiny studentů (31,6 %, resp. 29,3 %). ÚZIS (2006) uvádí alespoň jednu opilost v životě u 78,2 % respondentů v věku 18–24 let; jiná data o výskytu rizikového užívání alkoholu za celou populaci ČR v dané věkové kohortě (18–24 let) nebyla publikována.

TABULKA 1: Výskyt rizikového chování ve vztahu k alkoholu (v %) (Csémy et al., 2004)

Rizikové chování	Celkem	Pohlaví		Ročník	
		muži	ženy	1. a 2.	3. a vyšší
pravidelné pítí	52,0	65,0	42,7	49,1	54,7
nadměrné dávky	11,5	22,5	3,6	12,0	11,1
opilost min. 4x/rok	27,4	40,6	18,1	29,0	25,9
skóre CAGE>1 bod	25,4	32,4	20,5	24,9	26,0

¹ Symptomy sledované v dotazníku CAGE jsou tyto: (a) dotázaný reflektuje, že by měl své pítí omezit, (b) jeho blízcí mu vytýkají jeho pítí, (c) sám přiznává pocity viny kvůli pítí, (d) přiznává „ranní doušky“, tj. pítí na zmírnění kocoviny (Mayfield et al., 1974).

3 UŽÍVÁNÍ TABÁKU U STUDENTŮ VYSOKÝCH ŠKOL

3/1 Tabák v zahraničí

V roce 2000 proběhl výzkum prevalence pravidelného užívání tabáku mezi studenty VŠ v 23 zemích světa (viz tabulka 2) se závěrem, že zhruba 34 % mužů a 27 % žen v této populaci pravidelně kouří. Ve výsledcích byly velké rozdíly v prevalenci napříč jednotlivými zeměmi. Nejméně studentů kouřilo v Thajsku a největší prevalence byla zjištěna v jihoevropských zemích, jako je Itálie, Portugalsko nebo Řecko. Ve srovnání s obecnou populací v každé zemi je prevalence u VŠ studentů obecně nižší u mužů a naopak vyšší u žen (Steptoe et al., 2002).

TABULKA 2: Prevalence kuřáků ve VŠ populaci ve vybraných zemích (Steptoe et al., 2002)

Země	Pravidelně kouřící ženy		Pravidelně kouřící muži	
	velikost souboru	prevalence	velikost souboru	prevalence
Francie	372	34 %	339	31 %
Německo	395	36 %	335	37 %
USA	1 157	20 %	515	32 %
Polsko	426	26 %	336	26 %
Slovensko	699	20 %	560	36 %
Itálie	1 251	35 %	777	43 %
Španělsko	264	46 %	219	36 %
Korea	468	4 %	243	44 %
Japonsko	264	12 %	269	42 %
Kolumbie	390	28 %	482	37 %
Jihoafrická republika	419	4 %	367	15 %
Thajsko	527	2 %	316	14 %

3/2 Tabák v České republice

Vlastní zkušenost s kouřením v ČR mají přibližně dvě třetiny až tři čtvrtiny vysokoškolských studentů (Kachlík, 2005; Kachlík & Havelková, 2008), což převyšuje prevalenci ve srovnatelné kohortě obecné populace 18–24letých, kde má s kouřením vlastní zkušenost 58 % osob (ÚZIS, 2006). Podíl aktuálních kuřáků (bez ohledu na intenzitu a frekvenci kouření) kolísá od roku 1990 mezi 11 a 36 % (Henčl, 1990; Klíma, 1990; Králíková et al., 1995; Hygienická stanice hl. m. Prahy, 1996; Čápková et al., 2000; Bečková et al., 1999; Kachlík, 2005; Bečková et al., 1998; Kubíková & Bečková, 1998; Cekan & Bártová, 2000; Syrovcová et al., 2001; Venderová & Višňovský, 2001; Zikmundová et al., 2002; Trojáčková, 2006; Csémy et al., 2004; Kachlík & Havelková, 2008). Značné rozdíly v prevalenci mohou být

způsobeny mnoha faktory (různou metodikou identifikace aktuálního kouření, složením výzkumného souboru a jeho velikostí, fakultou nebo školou, kde byl výzkum realizován atd.). Faktorem, který očividně prevalenci kouření neovlivňuje, je rok realizace výzkumu – za posledních 18 let se prevalence kouření mezi vysokoškoláky výrazně nezměnila. Vzhledem k metodologii jednotlivých výzkumů a kvalitě jejich popisu v publikovaných zprávách a článcích se při odhadu skutečného počtu kuřáků přikláníme spíše k vyšší míře prevalence aktuálního kouření (kolem 30 %), kterou ukazují studie s většími výzkumnými soubory (zejm. Trojáčková, 2006; Csémy et al., 2004; Kachlík & Havelková, 2008).

Nadpoloviční většinu aktuálních kuřáků tvoří denní kuřáci (většinou je to kolem 60 % kuřáků). Výsledky níže uvedených studií ukazují, že pravidelných denních kuřáků je mezi vysokoškoláky od 7 % (Zikmundová et al., 2002), přes 9,3 % (Hygienická stanice hl. m. Prahy, 1996) a 14 % (Csémy et al., 2004) do 15,5 % (Malcová et al., 1998). V obecné populaci stejného věku je výskyt pravidelného denního kouření vyšší (31 %), a to minimálně dvojnásobně (ÚZIS, 2006).

Mezi studenty kouří muži častěji a více než ženy, což se ukázalo ve všech výzkumech, které rozdíly mezi pohlavími v kouření sledovaly (Bečková et al., 1999; Cekan & Bártová, 2000; Čápková et al., 2000; Csémy et al., 2004). Další zajímavé zjištění je, že se zvyšujícím se ročníkem prevalence aktuálního kouření klesá (Hrubá & Kachlík, 1998; Csémy et al., 2004). Kouření je obecně spojeno spíše s nižším vzděláním (např. mezi středoškoláky kouří nejvíce učni) a tak můžeme spekulovat, zda nejsou kuřáci mezi studenty méně úspěšní a do vyšších ročníků nepostoupí, anebo zda studium na sledovaných fakultách nepůsobí „preventivně“ (např. na lékařských fakultách, viz. Hrubá & Kachlík, 1998; Králíková et al., 1995).

4 UŽÍVÁNÍ NELEGÁLNÍCH PSYCHOAKTIVNÍCH LÁTEK U STUDENTŮ VYSOKÝCH ŠKOL

4/1 Nelegální psychoaktivní látky v zahraničí

Závěry studií se shodují na skutečnosti, že užívání nelegálních psychoaktivních látek ve VŠ populaci není příliš rozšířené v porovnání s užíváním alkoholu. Podle výzkumu prevalence užívání nelegálních psychoaktivních látek v USA je jejich užívání ve VŠ populaci nižší než u vrstevníků stejného věku (SAMHSA, 2007).

Marihuana patří mezi nejoblíbenější nelegální psychoaktivní látky. Podle studií provedených v USA zhruba třetina studentů VŠ užila marihuanu za poslední rok a 41–47 % studentů s ní má celoživotní zkušenost (Liu, 2005; Mohler-Kuo, 2003). Caldeira et al. (2008) zjistili, že 9,4 % studentů 1. ročníku VŠ splňovalo

diagnostická kritéria pro některou z poruch vyvolaných užíváním marihuany a že z celkového počtu všech uživatelů marihuany tato skupina tvořila zhruba jednu čtvrtinu (24,6 %). Přestože údaje o prevalenci poruch vyvolaných užíváním marihuany byly vyšší u studentů VŠ v porovnání s kategorií nestudentů, jejich celkový podíl v rámci skupiny uživatelů marihuany byl menší než u obecné populace, kde kritéria pro diagnostiku poruch vyvolaných užíváním marihuany splňoval téměř každý druhý uživatel marihuany (42,1 %). Tento jev autoři studie vysvětlují tím, že mezi studenty VŠ se nachází větší počet experimentátorů než mezi obecnou populací, kde je zase naopak větší pravděpodobnost, že uživatel marihuany bude zároveň splňovat kritéria pro poruchy vyvolané užíváním marihuany. Studie dále zmapovala i negativní následky spojené s užíváním marihuany: nejčastěji se jednalo o problémy s koncentrací, řízení pod vlivem a zanedbávání školní docházky.

Další poměrně oblíbenou psychoaktivní látkou jsou stimulantia na lékařský předpis. Mezi nejčastěji zneužívané látky patří Ritalin, Dexedrine nebo Aderall. Tyto látky někdy v životě vyzkoušelo zhruba 7 % studentů, prevalence užívání těchto látek u studentů v USA za poslední měsíc je kolem 2 % (McCabe et al., 2004). Mezi hlavní důvody užívání těchto látek jsou uváděny podpora koncentrace, zvýšení bystrosti a prožitky euforie (Teter et al., 2005).

Prevalence ostatních nelegálních psychoaktivních látek již dosahuje daleko nižších hodnot. Výsledky výzkumu prevalence užívání psychoaktivních látek na vzorku 4 634 texaských studentů ukazují, že alespoň jednou v životě zkusilo kokain 9 % studentů, stimulantia včetně těch na lékařský předpis 10 % studentů, halucinogeny 10 % studentů a opiáty 5 % studentů. Za poslední měsíc užilo kokain 1,4 %, stimulantia

2 %, halucinogeny méně než 1 % a opiáty 1 % studentů. Ve všech případech byla zjištěna vyšší prevalence u mužů než u žen (Liu, 2005).

4/2 Nelegální psychoaktivní látky v České republice

Nejčastěji užívanou nelegální psychoaktivní látkou v ČR mezi studenty VŠ je jednoznačně marihuana. Podle výzkumů realizovaných v posledních letech má s ní zkušenost přibližně polovina respondentů (Csémy et al., 2004; Trojáčková, 2007; Kachlík & Havelková, 2008). Kromě marihuany a hašiše jsou dalšími oblíbenými nelegálními psychoaktivními látkami s celoživotní prevalencí zhruba kolem 10 % ještě halucinogeny (LSD a lysohlávky), taneční drogy (extáze) a užívání sedativních léků bez lékařského předpisu. Na nižších stupních pomyslného žebříčku stojí stimulantia (pervitin vyzkoušelo kolem 4 % studentů, speed cca 2 %), opiáty (2–3 %), kokain (kolem 2 %) a těžké látky (kolem 2 %). Výskyt užívání heroínu, cracku a brownu je ve většině studií na hranici statistické chyby (Csémy et al., 2004).

Co se týká výše zmíněné marihuany, je od roku 1994 patrný trend narůstajících zkušeností s jejím užíváním z necelé čtvrtiny na téměř tři pětiny oslovených studentů. Tutéž tendenci lze pozorovat v prevalenci užívání hašiše (z 6,5 na 25 %) a částečně i u LSD (z 3,5 na 7,1 %), extáze (z 3,4 na 9 %), pervitinu (z 1,3 na 3,4 %) a kokainu (z 1,2 na 2,6 %). Opačný, sestupný trend byl zaznamenán pouze u inhalantů (z 2,9 na 1,5 %). Pro hodnocení změn v užívání ostatních nelegálních psychoaktivních látek chybí příslušná data. Z hlediska regionálních rozdílů je vidět, že posluchači pražských vysokých škol mají s nelegálními psychoaktivními látkami více zkušeností než ostatní studenti.²

TABULKA 3: Celoživotní prevalence užívání psychoaktivních látek podle pohlaví (v %)

Zdroj rok realizace	Kachlík 2005 1997		Csémy 2004 2004		Kachlík & Havelková 2008 2006	
	muži	ženy	muži	ženy	muži	ženy
Marihuana	55,3	39,2	55,0	43,2	65,7	55,4
Halucinogeny	15,1	7,0	13,0	6,0	10,4	4,8
Extáze	Nepublikováno		10,3	5,5	10,3	8,2
Léky bez předpisu	Nepublikováno		Nepublikováno		5,9	8,7
Pervitin	4,8	1,8	7,7	4,0	5,4	3,8
Heroin	Nepublikováno		4,1	1,0	0,7	0,3

Použité zdroje: Kachlík, 2005; Csémy et al., 2004; Kachlík & Havelková, 2008

² Zároveň je třeba poznamenat, že svou roli může sehrávat i pohlaví respondentů: ve studii Csémého et al. (2004) tvořili muži více než dvě pětiny (42 %) výzkumného souboru, zatímco ve většině ostatních vybraných výzkumů je to kolem jedné čtvrtiny.

Užití nelegálních psychoaktivních látek alespoň jednou v životě deklarují výrazně častěji muži než ženy (63 % vs. 47,1 %, Trojáčková, 2007). Tabulka 3 ukazuje rozdíly mezi pohlavími ve zkušenostech s nelegálními psychoaktivními látkami; muži u všech sledovaných látek vykazují výrazně vyšší prevalenci s výjimkou užívání tlumivých léků bez lékařského předpisu, kde je naopak vyšší prevalence u žen.

V obecné populaci užila některou nelegální psychoaktivní látku v posledním roce přibližně třetina respondentů ve věku 18–24 let (31,3 %, z toho 38,3 % mužů a 24,2 % žen, ÚZIS, 2006), a jak ukazuje tabulka 4, vysokoškolští studenti se od obecné populace v tomto kritériu příliš neliší. Aktuální užívání, jak bývá tento ukazatel také nazýván, opět častěji deklarují muži, a to v případě všech psychoaktivních látek uvedených v tabulce 4. V posledním půlroce, resp. roce užila marihuanu více než čtvrtina, resp. necelá třetina respondentů z řad vysokoškolských studentů. Extázi a halucinogeny užilo 2–5 % studentů a drogy s vyšší mírou rizika (pervitin, kokain a heroin) maximálně 1 %. Jak udávají výsledky českých i zahraničních studií, zjištěná celoživotní prevalence, a stejně tak prevalence užívání těchto látek v posledním roce či měsíci, je u vysokoškolské populace velmi nízká (Csémy et al., 2004; Trojáčková, 2007; Kachlík &

Havelková, 2008; SAMHSA, 2007). Výsledky tak podporují hypotézu, že se užívání nelegálních psychoaktivních látek s vysokým zdravotním a sociálním rizikem omezuje pouze na experimentální užívání jakožto typický vzorec. Otázkou samozřejmě je, zda výběrem respondentů ve zmiňovaných studiích nedošlo ke zkreslení a respondenty nebyli spíše studenti spadající do méně rizikových skupin uživatelů. Možnou příčinou je také záměrné zkreslování údajů respondenty motivované nízkou akceptací užívání nelegálních psychoaktivních látek obecně či obavou ze ztráty anonymity. Nízká prevalence užívání nelegálních psychoaktivních látek s vysokým zdravotním a sociálním rizikem byla velmi pravděpodobně příčinou toho, že se žádná z realizovaných studií podrobněji nezabývala vzorci jejich užívání. Úplně tak chybí informace o vysoce rizikovém chování v populaci studentů VŠ, jako je injekční užívání drog, případně sdílení injekčního materiálu apod.

TABULKA 4: Prevalence aktuálního užívání psychoaktivních látek podle pohlaví (v %)

Zdroj	Kachlík 2005		Csémy 2004		Kachlík & Havelková 2008	
	1997		2004		2006	
časové období	poslední půlrok		poslední rok		poslední půlrok	
sledovaná kategorie	celkem		celkem		celkem	
	muži	ženy	muži	ženy	muži	ženy
Marihuana	23,9		32,8		28,4	
	30,9	17,9	40,9	27,1	36,5	23,0
Extáze	Nepublikováno		4,5		2,1	
			5,6	3,6	2,5	1,9
Halucinogeny	4,3		3,1		1,5	
	6,0	2,8	5,3	1,5	2,8	0,7
Pervitin	0,3		0,7		1,0	
			1,2	0,0		
Kokain	0,3		Nepublikováno		0,8	
Heroin	0,3		0,3		0,06	
			0,6	0,0		

Použité zdroje: Kachlík, 2005; Csémy et al., 2004; Kachlík & Havelková, 2008

5 INFORMAČNÍ TECHNOLOGIE A PATOLOGICKÉ HRÁČSTVÍ U STUDENTŮ VYSOKÝCH ŠKOL

5/1 Informační technologie a patologické hráčství v zahraničí

V poslední době se stále více pozornosti věnuje závislostnímu chování v souvislosti s používáním informačních technologií, především internetu. Někteří odborníci dokonce mluví o tzv. závislosti na internetu (Block, 2008; Beard & Wolf, 2001). Mezi obecnou populací jsou to právě vysokoškolští studenti, kteří jsou považováni v tomto ohledu za vysoce rizikovou skupinu. Vysoká prevalence je vysvětlována snadným přístupem studentů k internetu, flexibilním denním programem a také tím, že po příchodu na vysokou školu se zároveň velká část z nich ocitá v novém prostředí, kde přišli o své dosavadní sociální vazby a začínají si budovat nové společenské vztahy a postavení a tyto vývojové úkoly jim právě užívání internetu usnadňuje (Nalez & Anand, 2003; Chou, 2001; Moravan-Martin & Schumacher, 2001). Prevalence závislostního chování v souvislosti s používáním internetu mezi vysokoškolskou populací se v zahraničí pohybuje mezi 6–13 % (Chou & Hsiao, 2000; Morhan-Martin & Schumacher, 2000; Scherer, 1997). Problémem v tomto kontextu je skutečnost, že jen velmi malá část uživatelů internetu identifikuje negativní vliv tohoto chování na své životy (Anderson, 2001, Yuen & Lavin, 2004). Studenti s rizikovým chováním ve vztahu k internetu nejčastěji využívají jeho dvousměrné komunikační aplikace, jako jsou chatroomy, emaily a interaktivní počítačové hry (Chou, 2001). Patologické hráčství se částečně překrývá se závislostním chováním v souvislosti s používáním internetu, protože jednou z jeho forem může být například on-line sázení či hraní v on-line kasínech. Prevalence patologického hráčství se v USA udává zhruba u 3–5 % populace VŠ studentů (LaBrie et al., 2003; Stinchfield et al. 2006). U patologického hráčství byla navíc jasně definovaná silná souvislost s užíváním alkoholu a jinými nelegálními psychoaktivními látkami (Clark, 2003; LaBrie et al., 2003).

5/2 Informační technologie a patologické hráčství v České republice

V roce 1994 byl Hygienickou stanicí hl. m. Prahy (1996) realizován výzkum, který sledoval užívání psychoaktivních látek včetně hraní PC her a hracích automatů mezi přibližně 2 000 studenty VŠ z celé ČR. V posledním měsíci se hraní věnovalo více než 60 % studentů, z toho necelých 13 % aktivitu provozovalo 6 a vícekrát. Dostupnost počítačů, her i hracích automatů se od roku 1994 mnohonásobně zvýšila, proto lze předpokládat i vyšší podíl hrajících studentů v současnosti. V ČR nebyl dosud realizován žádný výzkum, který by se zaměřil na prevalenci patologického hráčství, a to ani mezi vysokoškoláky ani v obecné populaci. „Je velmi pravděpodobné, že výskyt patologického hráčství v české populaci bude v celosvětovém měřítku nadprůměrný s ohledem na nadprůměrnou dostupnost hazardních her“ (Nešpor & Csémy, 2005). Prevalence patologického hráčství se celkově v posledních letech zvyšuje (zvyšování počtu hospitalizovaných pacientů s touto diagnózou), výskyt pravidelného hraní je mnohonásobně častější u mužů a zvyšuje se s věkem (Nešpor & Csémy, 2005). Podle Nechanské (2008) byl v roce 2007 poměr mužů a žen mezi ambulantními psychiatrickými pacienty s diagnózou patologického hráčství přibližně 9:1. O peníze hrají alespoň jednou týdně 4 % osmnáctiletých (Csémy et al., 2003). S ohledem na výše citované zprávy lze odhadovat, že distribuce podle pohlaví a trendy v populaci vysokoškolských studentů budou obdobné: častěji budou hrát muži a výskyt hraní se bude v posledních letech spíše zvyšovat. K jakýmkoliv přesnějším odhadům není dostatek dat. Rizikové nebo problémové chování ve vztahu k počítačům a internetu bylo u nás sledováno pouze několika málo výzkumy, které se vždy zaměřily na oblast internetu. Mezi uživateli chatu ve věkové kategorii 19–25 let, která je ve výzkumu Šimkové (2003) vůbec nejfrekventovanější, je 16 % závislých³, rozdíl

³ Závislost je zde definována na základě nejméně 5 kladných odpovědí v osmipoložkovém dotazníku internetové závislosti Youngové (Young, 1998).

Závislostní chování v souvislosti s používáním informačních technologií a patologické hráčství

V kontextu negativních dopadů v důsledku závislostního chování v souvislosti s používáním informačních technologií a patologického hráčství se nejčastěji (Chou, 2001; Morhan-Martin & Schumacher, 2000; Scherer, 1997; Stinchfield et al., 2006) uvádějí

- zhoršené studijní výsledky, pozdní příchody nebo absence ve výuce,
- zhoršený zrak, spánková deprivace, bolesti zad, rukou, prstů a celková únava,
- ztráta peněz určených například na kapesné nebo školné,
- následky v sociální oblasti, kde jsou však výsledky rozporuplné; některé studie udávají pozitivní přínos užívání internetu na mezilidské vztahy, jiné zase uvádějí negativní následky, jakými jsou větší sociální izolace a snížení počtu navázaných nových vztahů.

ve výskytu závislosti ale nejsou mezi jednotlivými věkovými kohortami výrazné. Bohužel v této části výzkumného souboru, tedy mezi uživateli chatu, nebyl podíl vysokoškolských studentů sledován. Druhou část výzkumného souboru tvořilo 341 vysokoškolských studentů, mezi nimiž bylo identifikováno 6 % závislých, velké rozdíly se objevily mezi pohlavími (9 % mužů a pouze 1 % žen vykazovalo znaky závislosti) a mezi studijními zaměřenými (mezi studenty humanitních oborů bylo 1 % závislých a mezi posluchači oborů exaktních 9 %) (Šimková, 2003). Výrazný rozdíl mezi průměrnou dobou strávenou na internetu za týden je mezi závislými a nezávislými respondenty: zatímco vysokoškoláci se závislostním chováním tráví průměrně na internetu 44 hodin za týden, ostatní pouze 13 hodin (Šimková & Činčera, 2004).

Podle reprezentativního průzkumu pro Světový projekt o internetu (Galázc & Šmahel, 2007) používalo v roce 2006 internet 100 % českých vysokoškolských studentů, zatímco v (pouze částečně) srovnatelné věkové kategorii 18–29 let v obecné populaci v tomtéž výzkumu bylo jen 74 % uživatelů internetu. Obdobný průzkum provedený v roce 2008 (Blinka, 2008) identifikoval v kohortě 20–26 let 5 % závislých a další 4 % závislostí ohrožených respondentů.⁴ Prevalence závislostního chování klesá se zvyšujícím se věkem (Blinka, 2008), a zároveň penetrace internetu stoupá se zvyšujícím se vzděláním (Galázc & Šmahel, 2007), z čehož lze odvodit, že populace vysokoškolských studentů je jednou ze skupin nejvíce ohrožených závislostním chováním v souvislosti s používáním internetu.

6 MOŽNOSTI INTERVENCE

V ČR dosud nebyla věnována dostatečná pozornost vytvoření intervencí na tak specifickou cílovou skupinu, jakou jsou studenti VŠ se škodlivým užíváním psychoaktivních látek nebo informačních technologií; díky této skutečnosti bude kapitola obsahovat převážně přehled intervencí v zahraničí.

Jak již bylo v textu uvedeno, USA vyhlásilo škodlivé užívání alkoholu na amerických univerzitách jako jeden ze svých palčivých zdravotních problémů (Oswalt, et al., 2007). Z tohoto důvodu bylo v USA nejvíce pozornosti věnováno právě vytvoření intervenčních programů pro studenty se škodlivým užíváním alkoholu. V literatuře jsou však i popisovány intervenční programy určené pro uživatele tabáku (Prokhorov et al., 2007)

a informačních technologií (Kim, 2007). NIAAA (2002) ve studii zaměřené na toto téma uvádí, že efektivní intervence by měla zasahovat tři různé úrovně – (a) individuálního studenta, který má potíže s užíváním psychoaktivní látky, (b) studenty jako skupinu a (c) celé univerzitní prostředí.

6/1 Individuální přístup

Výzkumy zaměřené na účinnost intervencí pro studenty VŠ zjistily skutečnost, že samotná délka intervence nemá vliv na efektivitu programu a že neefektivnější jsou programy, které nabízejí i možnost osvojení si nových dovedností souvisejících především s kontrolou užívání oproti pouze edukativně orientovaným programům (Walters et al., 2000). V souvislosti s tímto faktem se v rámci intervencí na individuální úrovni s úspěchem nejčastěji využívají krátké motivační intervence s prvky náviku kognitivně behaviorálních dovedností (viz například Borsari & Carey, 2000; Baer, et al., 2001). Mezi nejvíce používané patří program BASIC (Brief Alcohol Screening and Intervention of College Students) (Marlatt & Witkiewitz, 2002). BASIC se skládá ze dvou 50minutových sezení, ve kterých jsou studenti požádáni o vyplnění dotazníku mapujícího způsoby užívání alkoholu, rizikové situace vedoucí k jeho užívání a jejich postoje k pití. Na základě vyhodnocení dotazníku je jim dána zpětná vazba o jejich užívání alkoholu v porovnání s normami v obecné populaci studentů (Chiauzzi, 2005). K efektům těchto programů patří omezení množství a frekvence užívání alkoholu, zvýšení vnímání rizika a snížení negativních následků spojených s jeho užíváním (Oswalt et al., 2007; Borsari & Carey, 2000). Kim (2007) ve svém programu pro studenty s problémovým užíváním internetu během 10 sezení využívá principy terapie realitou. S rozvojem výpočetní techniky a komunikačních prostředků se v rámci intervencí začalo používat internetu, především emailové pošty a interaktivních webových stránek, jako způsobu doručení zpětné vazby studentům. Účinnost této formy byla několikrát potvrzena v případě alkoholu (např. Walters, 2000, Walters et al., 2007, Chiauzzi et al., 2005) i tabáku (Prokhorov et al., 2007). Navíc bylo opakovaně empiricky zjištěno, že většina studentů oproti individuálnímu nebo skupinovému poradenství preferuje intervence v podobě neasistované metody zaměřené jen na uživatele nebo metody s minimálním kontaktem (Walters et al., 2007). Nejznámějšími programy tohoto typu jsou program e-CHUG (www.e-chug.com) a MyStudentBody (www.mystudentbody.com) (Walters et al., 2007; Chiauzzi et al., 2005). Model těchto programů funguje na principu doručení individualizované zpětné vazby poté, co student vyplní online dotazník. Zpětná vazba obsahuje zjištěné hodnoty o množství užívaného alkoholu, jeho porovnání s průměrem ve studentské populaci a také i množství peněz utracených za alkohol. Na závěr je vždy uvedeno vysvětlení, rada či doporučení a kontakty na místní organizace zabývající se problematikou užívání alkoholu (Walters et al., 2007).

⁴ Kritéria závislosti byla stanovena podle Ko et al., 2005 (význačnost, změny nálady, zvyšující se tolerance, časová omezení a konflikty).

6/2 Zaměření na populaci studentů

V rámci přístupů orientovaných na skupiny studentů jsou nejčastěji užívanými strategiemi vzdělávací kurzy se zaměřením na alkohol a jeho užívání (Walters et al., 2000). Pro malé skupiny studentů byl s úspěchem používán ASTP (Alcohol Skills Training Programme). V jeho rámci se studenti setkávali každý týden v 6–8 setkáních. Intervence probíhaly v prostředí třídy a zahrnovaly didaktické prezentace ohledně efektů alkoholu, modifikace myšlení a sociálních dovedností (Marlatt & Witkiewitz, 2002).

Pro zvýšení informovanosti studentů obecně jsou také využívány mediální kampaně o užívání alkoholu nebo jsou zřizovány internetové stránky (například www.collegedrinkingprevention.gov) (NIAAA, 2002).

Nedávné studie ukazují, že pouhé informační kampaně a kampaně orientované na změnu hodnot mají minimální efekt v porovnání s programy zaměřenými na změnu postojů a zlepšení určitých dovedností (Chiauszi et al., 2005).

V ČR byl s úspěchem aplikován model výuky o kouření a výchovy budoucích lékařů k nekouření, který byl zaveden na lékařské fakultě MU v Brně (Hrubá & Kachlík, 1998). Model zahrnuje cílené zvyšování teoretických znalostí studentů medicíny o zdravotních následcích kouření, ovlivňování jejich postojů ke kouření včetně nácviku dovedností v poradenství k odvykání kouření (Hrubá & Kachlík, 1998). Kurz zaměřený na ovlivnění postojů a názorů u kouřících studentů medicíny byl také zaveden na lékařské fakultě UK v Praze (Králíková et al., 1995)

6/3 Prostředí univerzity a okolí

Intervence zacílené na prostředí univerzity a okolí mají nejčastěji podobu zákazu užívání psychoaktivních látek včetně alkoholu a tabákových výrobků na VŠ kolejích. K dalším patří vzdělávací programy pro personál kolejí a univerzity s cílem naučit rozpoznat škodlivé uživatele alkoholu mezi studenty (Walters et al.; 2000, NIAAA, 2002; Wechsler et al., 2002).

Adiktologická ambulance pro studenty a zaměstnance VŠ

V roce 2008 vznikla v Centru adiktologie Psychiatrické kliniky 1. LF a VFP Univerzity Karlovy v Praze Adiktologická ambulance, která nabízí psychologické poradenství pro studenty a zaměstnance VŠ jejichž zdravotní stav a sociální situace jsou aktuálně či vývojově ohroženy užíváním psychoaktivních látek a informačních technologií. Součástí Adiktologické ambulance je on-line internetová poradna na adrese www.ambulance.poradna.adiktologie.cz. Cílem ambulance je omezit dopad rizikového chování ve vztahu k užívání psychoaktivních látek a nelátkových závislostí, jako například gamblingu a nezvládání informačních technologií u studentů, zaměstnanců a jejich rodinných příslušníků. Kromě zamezení předčasného ukončení studia se všemi jeho individuálními i společenskými důsledky jde především o nabídnutí profesionální a včasné pomoci

s možností řešit v rámci možností příčiny těchto problémů a mírnit jejich dopad, včetně ochrany ostatních studentů.

Služby nabízené Adiktologickou ambulancí:

- informační servis včetně internetového poradenství,
- individuální poradenství a psychoterapie,
- poradenství pro rodinné příslušníky či osoby blízké,
- párové, rodinné poradenství a terapie,
- krizová intervence,
- referování do dalších služeb.

Adresa ambulance:

Ke Karlovu 11, 120 00 Praha 2

Tel/fax: 224 965 097, 776 260 551

e-mail: ambulance@adiktologie.cz

www.ambulance.adiktologie.cz

Hlavní zdroje informací

- Anderson, K. J. (2001). Internet use among college students: An exploratory study. *Journal of American College Health*, 50(1), 21–26.
- Arnett, J.J. (2000). Emerging adulthood: A theory of development from the late teens through the twenties. *American Psychologist*, 55, 469–480.
- Arnett, J.J. (2005). The Developmental Context Of Substance Use in Emerging Adulthood. *Journal of Drug Issues*. 5(2), 235–254.
- Baer, J. S., Kivlahan, D.R., Blume, A.W., McKnight, P., Marlatt, A.G. (2001). Brief Intervention for Heavy-Drinking College Students: 4-Year Follow-Up and Natural History. *American Journal of Public Health*, 91(8), 1310–16.
- Beard, K.W., Wolf, E.M. (2001). Modification in the Proposed Diagnostic Criteria for Internet Addiction. *Cyberpsychology & Behavior*, 4(3), 377–383.
- Bečková, I., Macháčková, J., Vanžura, M., Višňovský, P. (1998). Analýza drogové problematiky mezi vysokoškolskými studenty v České republice. *Československá fyziologie*, 47(4), 143–144.
- Bečková, I., Mlynářová, M., Fendrich, Z., Višňovský, P. (1999). Attitudes of Undergraduates in Several Czech Universities towards Drug Dependence. *Folia Pharmacologica Universitas Carolinae*, 24, 19–27.
- Bendtsen, P., Johansson, K. Akerlind, I., (2006). Feasibility of an email-based electronic screening and brief intervention (e-SBI) to college students in Sweden. *Addictive Behaviors*, 31(5), 777–787.
- Blinka, L. (2008). Generace závislých? Dospívající a online hry. Příspěvek přednesený na V. ročníku česko-slovenské konference Primární prevence rizikového chování, 10.–11.11.2008, Praha.
- Borsari B., Carey K.B. (2000). Effects of a Brief Motivational Intervention With College Student Drinkers. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 68(4), 728–33.
- Bronin, M., Wright, C. (2005). Do university students drink more hazardously than their non-student peers? *Addiction*, 100(6), 713–714.
- Caldeira, K.M., Arria, A.M., O'Grady, K.E., Vincent, K.B., Wish, E.D. (2008). The Occurrence of Cannabis Use Disorders and Other Cannabis-Related Problems Among First-Year College Students, *Addictive Behaviors*, 33(3), 397–411.
- Cekan, D., Bártová, J. (2000). The Prevalence of Smoking in 5th Year Medical and Health Care Students at the 3rd Faculty of Medicine of Charles University in Prague. *Hygiena*, 45, Suppl., 23–28.
- Chiauzzi, E., Green, T.C., Lord, S., Thum, C., Goldstein, M. (2005). My Student Body: A High-Risk Drinking Prevention Web Site for College Students. *Journal of American College Health*, 53(6), 263–268.
- Clark, D. (2003). Gambling and the Trait of Addiction in a Sample of New Zealand University Students. *New Zealand Journal of Psychology*, 32, 39–48.
- Csémy, L., Hrachovinová, T., Krch, D.F. (2004). Alkohol a jiné drogy ve vysokoškolské populaci: rozsah, kontext, rizika. *Adiktologie*, 4(2), 124–135.
- Csémy, L., Sovinová, H., Sadílek, P., Lejčková, P. (2003). Evropská školní studie o alkoholu a jiných drogách (ESPAD), Česká republika, 2003. Nepublikovaná vědecká zpráva. Praha, Psychiatrické centrum Praha.
- Čápková, E., Hanuš, H., Hosák, L., Panoušek, V., Tůma, I. (2000). Use of psychotropic compounds by students of the Medical faculty in Hradec Králové. *Folia Pharmacologica Universitas Carolinae*, 25, 107–108.
- Galázc, A., & Šmahel, D. (2007). Information Society from a Comparative Perspective: Digital Divide and Social Effects of the Internet. *Cyberpsychology: Journal of Psychosocial Research on Cyberspace*, Brno: Faculty of Social Studies, Masaryk University. www: <http://www.cyberpsychology.eu>
- Gill, J.S. (2002). Reported Levels of Alcohol Consumption and Binge Drinking within the UK Undergraduate Students Population over the Last 25 Years. *Alcohol & Alcoholism*, 37(2), 109–120.
- Greenbaum, P.E., Del Boca, F.K., Darkes, J., Chen-Pin, W., Goldman, M. S. (2005) Variation in the drinking trajectories of freshmen college students. *Journal of Consulting and Clinical Psychology* 73, 229–238.
- Haines, M.P. (1996). A Social Norms Approach to Preventing Binge Drinking at Colleges and Universities. The Higher Education Center for Alcohol and Other Drug Prevention. Note: <http://www.edc.org/hec/pubs/socnorms.html>
- Henčl, P. (1990). Kouření u studentů fakulty všeobecného lékařství UK v Praze. *Studia pneumologica et phtiseologica czechoslovaca*, 50, 3, 155–160.
- Hingson, R., Heeren, T., Zakocs, R., Winter, M. and Wechsler, H. (2003). Age of first intoxication, heavy drinking, driving after drinking and risk of unintentional injury among U.S. college students. *Journal of Studies on Alcohol* 64, 23–31.
- Hrubá, D., Kachlík, P. (1998). Budou v roce 2000 na Lékařské fakultě MU v Brně pouze nekouřící absolventi? *Alkoholismus a drogové závislosti (Protialkoholický obzor)*, 33(4), 211–222.
- Hygienická stanice hl. m. Prahy (1996). Studie o drogách mezi studenty vybraných fakult v ČR v roce 1994. Praha, Hygienická stanice hl. m. Prahy. Centrální pracoviště drogové epidemiologie.
- Chiauzzi, E., Green, T.C., Lord, S., Thum, C., Goldstein, M. (2005). My Student Body: A High-Risk Drinking Prevention Web Site for College Students. *Journal of American College Health*, 53 (6), 263–268.
- Chou, CH. (2001). Internet Heavy Use and Addiction among Taiwanese College Students: An Online Interview Study. *Cyberpsychology & Behavior*, 4(5), 573–585.
- Chou, CH., Hsiao, M.CH. (2000). Internet addiction, usage, gratification, and pleasure experience: the Taiwan college students' case. *Computers & Education*, 35, 65–80.
- Jackson, K.M.; Sher, K.J.; and Park, A. (2005). Drinking among college students: Consumption and consequences. In: Galanter, M., ed., *Recent Developments in Alcoholism, Vol. 17: Alcohol Problems in Adolescents and Young Adults*. New York: Springer, 85–117.
- Jones, S.E., Oeltmann, J., Wilson, T.W., Brener, N.D., Hill, C.V. (2001). Binge Drinking Among Undergraduate College Students in the United States: Implications for other Substance Use. *Journal of American College Health*, 50, 33–38.
- Kachlík, P. (2005). Zneužívání návykových látek studenty MU v Brně. *Alkoholismus a drogové závislosti (Protialkoholický obzor)*, 40(4), 193–221.
- Kachlík, P., Havelková, M. (2008). Drogová scéna na Masarykově univerzitě Brno po 10 letech. *School and Health – Praxe současné školy a výchova ke zdraví*, 21(3), 139–161.
- Keller, S., Maddock, J.E., Laforge, R.G., Velice, W.F., Basket, H.D. (2007). Binge drinking and health behavior in medical students. *Addictive Behaviors*, 32(3), 505–515.
- Klíma, J. (1990). Postoje studentů medicíny ke kouření. *Československé zdravotnictví*, 38, 10, 460–463.
- Ko, C., Yen, J., Chen, C., Chen, S., & Yen, C. (2005). Proposed diagnostic criteria of internet addiction for adolescents. *Journal of Nervous & Mental Disease*, 193(11), 728–733.
- Králíková, E., Kozák, J., Rames, J., Zámecník, L., Wallenfels, I. (1995). Czech medical faculties and smoking. *Central European Journal of Public Health*, 3(2), 97–99.
- Kubíková, R., Bečková, I. (1998). Postoje studentů lékařské fakulty Univerzity Palackého v Olomouci ve vztahu k drogovým závislostem. *Zprávy klinické farmakologie a farmacie*, 12(3), 6–8.
- LaBrie, R.A., Shaffer, H.J., LaPlante, D.A., Wechsler, H. (2003). Correlates of

College Student Gambling in the United States. *Journal of American College Health*, 52(2), 23–62.

- Liu, L.Y. (2007). *Texas Survey of Substance Use Among College Students, Main Findings Report*. Austin: Department of State Health Services.
- Malcová, H., Provazníková, H., Sieber, E. (1998). Průzkum rozšíření pítí alkoholu a užívání drog mezi studenty medicíny. (Srovnávací studie 3. LF UK a Charité HUB, Berlín). *Hygiena*, 43, (Suppl. 1), 7–10.
- Marlatt, G.A., Witkiewitz, K. (2002). Harm reduction approaches to alcohol use: Health promotion, prevention, and treatment. *Addictive Behaviors*, 27, 867–886.
- Martens, M. P., Brown, N. T.; Donovan, B. M., & Dude, K. (2005). Measuring negative consequences of college student substance use: A psychometric evaluation of the Core Alcohol and Drug Survey. *Measurement and Evaluation in Counseling and Development*, 38, 164–175.
- Mayfield, D., McLeod, G., Hall, P. (1974). The CAGE Questionnaire: Validation of a New Alcoholism Instrument. *American Journal of Psychiatry*, 131, 1121–1123.
- McCabe, S.E., Knight, J.R., Teter, C.J., Wechsler, H. (2005). Non-medical use of prescription stimulants among US college students: prevalence and correlates from a national survey. *Addiction*, 99, 96–106.
- Mohler-Kuo, M., Lee, J. E., & Wechsler, H. (2003). Trends in Marijuana and Other Illicit Drug Use Among College Students: Results from 4 Harvard School of Public Health College Alcohol Study Surveys: 1993–2001. *Journal of American College Health*, 52(1), 17–24.
- Morahan-Martin, J., Schumacher, J. (2000). Incidence and correlates of pathological Internet use among college students. *Computers in Human Behavior*. 16, 13–29.
- Nalwa, K., Anand, A. (2003). Internet Addiction in Students: A Cause of Concern. *Cyberpsychology & Behavior*, 6(6), 653–656.
- Nechanská, B. (2008). Činnost ambulantních psychiatrických zařízení v roce 2007. Aktuální informace Ústavu zdravotnických informací a statistiky České republiky č. 29. Praha, ÚZIS.
- Nešpor, K., Csémy, L. (2005). Kolik je v České republice patologických hráčů? *Časopis lékařů českých*, 144, 706–708.
- NIAAA (2002). *A Call to Action: Changing the Culture of Drinking at U.S. Colleges*. Bethesda: US. Department of Health and human services.
- O'Malley P.M., Johnston L.D. (2002) Epidemiology of alcohol and other drug use among American college students. *Journal of Studies on Alcohol*, 14, 23–39.
- Oswalt, S.B., Shutt, M.D., English, E., Little, S.D. (2007). did It Worked? Examining the Impact of an Alcohol Intervention on Sanctioned College Students. *Journal of College Student Development*, 48(5), 543–557.
- Presley, C. A., Meilman, P. W., & Leichter, J. S. (2002). College factors that influence drinking. *Journal of Studies on Alcohol*, 63 (Suppl. 14), 82–90.
- Prokhorov, A. V., Fouladi, R.T., De Moor, C. A., Warneke, C.L., Jones, M.M., Rosenblum, Emmons, K. M., Hudmon, K.S., Yost, T.E., Gritz, E. R. (2007). Computer-Assisted, Counselor-Delivered Smoking Cessation Counseling for Community College Students: Intervention Approach and Sample Characteristics. *Journal of Child & Adolescent Substance Abuse*, 16(3), 35–62.
- Rigotti, N. A., Lee, J. E., & Wechsler, H. (2000). US college students' use of tobacco products: Results of a national survey. *JAMA*, 284(6), 699–705.
- Saltz, R., Elandt, D. (1986). College student drinking studies: 1976–1985. *Contemporary Drug Problems*, 13 (1), 117–159.
- SAMHSA (2007). *Results from the 2006 National survey on drug use and health*. Rockville: SAMHSA.

- Scherer, K. (1997). College life online: Healthy and unhealthy Internet use. *Journal of College Student Development*, 38(6), 655–665.
- Sheffield, F. D., Darkes, J., Del Boca, F., Goldman, M. S. (2005). Binge Drinking and Alcohol-Related Problems Among Community College Students: Implications for Prevention Policy. *Journal of American College Health*, 54 (3), 137–141.
- Shillington, A.M & Clapp, J.D. (2001). Substance Use Problems Reported by College Students: Combined Marijuana and Alcohol Use versus Alcohol-Only Use. *Substance Use and Misuse*, 36(5), 663–672.
- Syrovcová, L., Venderová, K., Višňovský, P. (2001). Attitudes of Undergraduate Pharmacy Students towards Alcohol and Smoking. *Folia Pharmacologica Universitatis Carolinae*, 26, 75–82.
- Steptoe, A., Wardle, J., Weiwei, C., Baban, A., Glass, K., Pelzer, K., Tsuda, A., & Vinck, J. (2002). An international comparison of tobacco smoking, beliefs and risk awareness in university students from 23 countries. *Addiction*, 97(12), 1561–1571.
- Stinchfield, R., Hanson, W.E., Olson, D.H. (2006). Problem and Pathological Gambling Among College Students. *New Directions for Student Services*, 113, 63–72.
- Šimková, B. (2003). *Závislost na internetu (nepublikovaná diplomová práce)*. Praha: Ústav informačních studií a knihovnictví, Filozofická fakulta, Univerzita Karlova v Praze.
- Šimková, B., & Činčera, J. (2004). Internet Addiction Disorder and Chatting in the Czech Republic. *CyberPsychology & Behavior*, 7, 5, 536–539.
- Teter C.J., McCabe S.E., Cranford J.A., Boyd C.J., Guthrie S.K. (2005). Prevalence and Motives for Illicit Use of Prescription Stimulants in an Undergraduate Student Sample. *Journal of American College Health*, 53(6), 253–262.
- Trojáčková, A. (2007) *Návykové látky – postoje a zkušenosti studentů vysokých škol. Hradec Králové: Univerzita Karlova v Praze, Farmaceutická fakulta v Hradci Králové. Notes: Disertační práce, obhájeno 26. 06. 2007.*
- ÚZIS – Ústav zdravotnických informací a statistiky (2006). *Výběrové šetření o zdravotním stavu a životním stylu obyvatel České republiky zaměřené na zneužívání drog*. Praha, Ústav zdravotnických informací a statistiky České republiky.
- Venderová, K., Višňovský, P. (2001). Cigarette smoking in Czech university students. *Homeostasis*, 41, 6, 258–259.
- Walters, S.T., Bennet, M.E., Noto, J.V. (2000). Drinking on Campus. What do we know about reducing alcohol use among college students? *Journal of Substance Abuse Treatment*, 19, 223–227.
- Walters, S.T., Vader, A.M., Harris, T.R. (2007). A Controlled Trial of Web-Based Feedback for Heavy Drinking College Students. *Prevention Science*, 8, 83–88.
- Wechsler, H., Dowdall G.W., Davenport, A., Castillo, S. (1995). Correlates of College Student Binge Drinking. *American Journal of Public Health*, 85, 921–926.
- Wechsler, H., Davenport, A., Dowdall, G., Moeykens, B., & Castillo, S. (1994). Health and behavioral consequences of binge drinking in college: A national survey of students at 140 campuses. *Journal of the American Medical Association*, 272, 1672–1677.
- Wechsler, H., Lee, J.E., Kuo, M., Lee, H. (2000). College binge drinking in the 1990s: a continuing problem. Results of the Harvard School of Public Health 1999 College Alcohol Study. *Journal of American College Health*, 48, 199–210.
- Wechsler, H., Lee, J.E., Kuo, M., Lee, H., Seibring, M., Nelson, T.F., Hang, L. (2002). Trends in College binge drinking During the Period of Increased

Prevention Efforts. Journal of American College Health, 50(5), 203–217.

■ Wechsler, H., Kelley, K., Seibring, M., Kuo, M., & Rigotti, N. A. (2001). College smoking policies and smoking cessation programs: Results of a survey of college health center directors. Journal of American College Health, 49, 205–212.

■ Yuen, C. N., Lavin, M. J. (2004). Internet dependence in the collegiate population : The role of shyness. CyberPsychology & Behavior, 7, 379–383.

■ Young, K.S. (1998). Internet addiction: the emergence of a new clinical disorder. CyberPsychology and Behavior, 3, 237–244.

■ Zášková, H. (2004). Zkušenosti s drogami u studentů Jihočeské univerzity. Závislosti a my, únor 2004, 22–25.

■ Zikmundová, K., Zavázalová, H., Vožehová, S., Lavička, F. (2002). Vybrané charakteristiky kvality života studentů medicíny. Sborník lékařský, 103(4), 553–557.

Informace na Internetu

www.ambulance.adiktologie.cz

www.collegedrinkingprevention.gov

www.mystudentbody.com

www.e-chug.com

www.drogy-info.cz

Zaostřeno na drogy

Vydává ■ Úřad vlády České republiky

Nábřeží E. Beneše 4, 118 01 Praha 1

IČO 00006599

Adresa redakce ■ Vladislavova 4, Praha 1, tel. 296 153 222

Odpovědný redaktor ■ Ing. Eva Škrdlantová

Autoři tohoto čísla ■ Mgr. Petra Vondráčková, Mgr. Jaroslav Vacek, Mgr. Kateřina Grohmannová

Toto číslo vyšlo 25. srpna 2009. Vychází nejméně 6x ročně.

Evidenční číslo Ministerstva kultury ČR: MK ČR E 14088.

ISSN 1214-1089

Neprodejné. Distribuci zajišťuje vydavatel.

© Úřad vlády České republiky, 2009

Toto číslo **Zaostřeno na drogy** připravilo Národní monitorovací středisko pro drogy a drogové závislosti.

Editoři tohoto čísla: MUDr. Viktor Mravčík, Mgr. Barbora Orliková

Tento text vznikl v rámci Rozvojového programu pro veřejné vysoké školy MŠMT „Vytvoření a stabilizace víceúčelového adiktologického preventivně-informačního a ambulanciálního provozu určeného pro studenty Univerzity Karlovy v Praze“.